

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 336.144:005.332.8

DOI: [10.31499/2616-5236.4\(26\).2023.291783](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(26).2023.291783)

Tetiana Zhyber, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Finance Named after V. Fedosov

Nataliia Rudyk, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Finance Named after V. Fedosov

МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ ЗА ПРІОРИТЕТАМИ ПУБЛІЧНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ MODELING THE FINANCIAL PROVISIONS FOR PUBLIC WELFARE IN ALIGNMENT WITH PUBLIC BUDGETING PRIORITIES

Анотація: У науковій статті розглянуто вплив бюджетування суспільних благ на суспільний добробут на основі результатів українських та закордонних досліджень. Автори пропонують групувати функції уряду за міжнародною класифікацією, враховуючи пріоритети суспільного добробуту та Цілі сталого розвитку ООН. Результати показують, що Україна має низьку частку видатків на саморозвиток і соціальний захист у порівнянні з країнами ЄС, але активно вкладає кошти у підтримку економічної активності та діяльність державних органів.

Abstract: This scientific article, derived from synthesizing international research findings, enriches our understanding of the intricate relationship between state budget allocations for public goods and the modeling of societal well-being. The study aims to standardize the calculation of public welfare expenditure indicators to prioritize budget allocations for public goods. Employing a conceptualization of public welfare in market-oriented countries, as well as scientific methods of synthesis, comparison, and graphic data analysis, the authors introduce an innovative approach to quantitatively assess and compare spending priorities of public financial resources on public welfare across nations. The study categorizes government expenditures according to an international classification into three models of public welfare, in addition to general state maintenance costs. These models range from basic protection and security (the first model) to the provision of public goods for economic freedom (the second model), culminating in

the third model, which addresses contemporary complexities in ensuring population self-development and enhancing societal "value" through self-expression. Analysis reveals that, as of 2021, Ukraine allocated a substantial portion of its budget to support economic activity and government operations, especially in the context of anti-terrorism efforts and a modest economy, resulting in a reduced share of spending on self-improvement and social security compared to EU countries. The article underscores the significance of incorporating sustainability criteria in future research, aligning with the UN SDGs, when examining modern social welfare practices. This research adds to the ongoing discourse on optimizing budget strategies to enhance overall citizen welfare.

Keywords: public budgeting, spending priorities, functional classification, public good, public welfare, indicators, transaction costs, result engineering, human capital, social protection

Ключові слова: публічне бюджетування, пріоритети видатків, функціональна класифікація, суспільне благо, суспільний добробут, індикатори, транзакційні витрати, інжиніринг результату, людський капітал, соціальний захист

Постановка проблеми. У середині 1970-х Р. Левайн і Д. Лайон констатували, що сила економістів – у спрощенні явищ для пояснення політиками. Використовуючи різні методи від простої логіки до надскладної математики, економісти відкидають другорядне і виділяють необхідне, щоб побачити висновки, до яких не можуть прийти соціологи через брак даних [1]. Недарма Нобелівські премії з економіки вручають лише після десятків років позитивного емпіричного досвіду щодо правильності висунутих колись теорій. До суперскладних для втілення на практиці економічних теорій стосується і визначення пропорцій та напрямів фінансового забезпечення суспільного добробуту. Основним призначенням бюджетування у такому аспекті є релокація фінансових ресурсів з мікрорівня до макрорівня для їхнього подальшого використання в інтересах суспільства,

виокремлюючи пріоритети для реалізації державних політик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В.П. Горин досліджує концептуально-теоретичні, методологічні та практичні аспекти фінансового механізму забезпечення суспільного добробуту в контексті реалізації положень парадигми інклюзивного розвитку [2], виокремлюючи інструменти оподаткування, кредитування поряд із забезпеченням суспільних благ за бюджетні кошти. Т.О. Кізіма розглядає конструювання суспільного добробуту окремих індивідів та домогосподарств, зокрема через забезпечення їхнього впливу на формування державної політики [3]. Опарін В.М. та Паєнтко Т.В. розглядають забезпечення суспільного добробуту завдяки організації макрофінансових відносин як таких, що виражають загальні інтереси суспільства [4]. В.Г. Дем'янишин систематизує засади фінансового забезпечення

суспільного добробуту у парадигмі науки філософії, якою має керуватися держава при керуванні добробутом людей [5]. Огляд публікацій показав, що сучасні українські дослідження розглядають забезпечення суспільного добробуту або з точки зору організації складників фінансового механізму, або виділяють вузькі інструменти фінансового забезпечення за публічні кошти окремих потреб населення, наприклад, субсидування житлово-комунальних послуг, державне соціальне страхування тощо. Потенціалом для подальшого дослідження є конструювання перерозподілу публічних фінансових ресурсів у кількісних пропорціях через публічні фонди (в тому числі бюджети) для порівняння пріоритетів бюджетування у динаміці та між країнами.

Мета статті. Сформувати концептуально-теоретичне підґрунтя для розрахунку фінансового забезпечення суспільного добробуту за публічні кошти. Визначити уніфіковані рамки для індикаторів фінансового забезпечення суспільного добробуту, спираючись на міжнародну бюджетну класифікацію функцій уряду. Розрахувати індикатори пріоритетів бюджетування та виконати порівняння між країнами ЄС та Україною. Для досягнення мети використана концептуалізація розуміння суспільного добробуту у державній політиці країн з ринковою економікою, наукові методи синтезу і порівняння, метод графічного аналізу даних.

Виклад основного матеріалу.

Релокація фінансових ресурсів заради забезпечення суспільного добробуту відбувається через створення публічних фінансових фондів, в тому числі бюджетів. Їхнє використання відбувається за допомогою бюджетування, яке розставляє пріоритети використання коштів шляхом компромісу між уповноваженими агентами влади та представниками суспільства. Інформаційні впливи на показники бюджетування здійснюють представники влади як агенти громадян, керуючись потребою виправляти недосконалість «вільного» ринку, показану у теоріях економічної інформації та державного регулювання Дж. Стіглера [6]. Релокація фінансових ресурсів для досягнення певних цілей державної політики здійснюється у фінансових потоках, чий показники визначаються через бюджетування.

Термін «фондування», який лежить в основі первинної технології бюджетування [7], походить з часів Римської імперії, від латинського слова *fundus* — «основа, ресурс (частина землі, що приносить добробут)». Фондування означає фіксацію ресурсів для доступності їхнього використання. Суб'єкти управління публічними фондами спочатку провадили адміністрування – формальний розподіл всіх доходів та видатків, що дозволяє їх співставити, виконати моніторинг у динаміці та зафіксувати призначення. Тривале, упродовж тисячоліть, фондування у суспільства не могло втриматися лише насиллям влади над

платниками мікрорівня. Тому причиною сучасного фондування ресурсів суспільства на макрорівні для наступного розпорядження представниками влади і громадян є спільне підтримання суспільного добробуту.

Суспільний добробут як результат бюджетування, продемонстрований розпорядниками публічних фондів своїм громадянам, розглядаємо з часів Римської Імперії. Хоча у Римській імперії основою для еррару як публічного фонду коштів були грабунки від завоювань [8], кошти перенаправлялися владою у підтримку громадян через побудову зручної інфраструктури за суспільні ресурси, підтримку поранених та звільнених вояків, роздачу зерна нужденним у голодні роки. Підтримка суспільного благополуччя була усвідомлена як необхідна умова виживання суспільства. Розподіл коштів у суспільстві з метою захисту тих, хто потребував допомоги, став невід'ємною функцією влади (і релігії як її складової частини). У Римській імперії перший імператор Август надавав *Cura Annonae* (допомогу від імені Богині Анони) або щомісячну допомогу на зерно для громадян, які не могли дозволити собі купувати продукти. Допомога до повноцінного поняття сучасного соціального захисту була розширена римським імператором Траяном: почався розвиток благодійної діяльності як організованої активності, пов'язаної з впровадженням соціальних реформ і некомерційних або державних соціальних послуг, спрямованих на

захист осіб, сімей і груп громадян. Так захист базових потреб будував довіру до перерозподілу публічних коштів суспільства розпорядниками – представниками влади. Ці заходи захисту стали прообразом публічних послуг, які формували продукування суспільного блага за кошти суспільства для підтримки суспільного добробуту.

Фінансове забезпечення втручання влади у життя суспільства було важливою частиною німецької економічної науки. А. Вагнер, Г. Шмоллер вважали ефективною координацію життя суспільства владою на макрорівні задля впорядкування боротьби окремих інтересів суб'єктів мікрорівня. Додатковим призначенням фінансового перерозподілу в рамках держави стало регулювання економічної діяльності та розширення переліку соціальних послуг населенню. Г. Шмоллер апробував теорію «капіталізму добробуту», конкретизуючи розподіл ресурсів для забезпечення розвитку людини, який повинні були брати на себе агенти влади. Його напрацювання лишаються цінними для сучасного бюджетування розробленими і перевіреними експериментально теоріями щодо централізації у бюджетах видатків на охорону здоров'я домогосподарств, позитивного ефекту доступної освіти (за публічні кошти) для жінок, соціального значення регулювання цін на базові продукти тощо. Німеччина однією з перших апробувала способи перерозподілу фінансових ресурсів на користь звичайної людини. Канцлер Отто фон Бісмарк у кінці 19

сторіччя запровадив обов'язкове медичне страхування для найманих працівників.

А. Вагнер стверджував, що «будь яке завдання може бути виконане шляхом використання (публічних) витрат або владного регулювання» [9, с. 59] і вважав, що державний перерозподіл має забезпечувати великі та амбіційні інфраструктурні проекти. Влада повинна опікуватися інфраструктурою від імені суспільства, знижуючи таким чином його транзакційні витрати. Оскільки інфраструктурні витрати були масштабні та тривалі у часі, А. Вагнер підкреслював посилення бюджетної дисципліни, оскільки на його думку лише збалансовані у часі бюджети дозволять державі поновлювати використані нею публічні ресурси. Позитивний вплив на інвестиції в інфраструктуру збалансованих у часі бюджетів емпірично не підтвердився [10, с. 33], але сильна бюджетна дисципліна з часом розвинулася у актуальну сьогодні вимогу фіскальної консолідації публічних фінансів.

Суспільне (соціальне) благо — це ті продукти, послуги чи заходи, що у широкому сенсі сприяють добробуту людей у великих масштабах [11], приносять найбільшу користь найбільшій кількості людей. А. Вагнер сформулював поняття суспільного блага — товарів, робіт і послуг нееластичного попиту (споживання яких не можна уникнути), наданих державою суспільству за кошти суспільства замість приватних бізнесів з метою зменшення

транзакційних витрат конкуренції виробників. Надання суспільного блага у публічному секторі дозволяє уникнення приватної монополії з наступною максимізацією прибутків за рахунок позбавлення споживача вибору. До суспільних благ належать чисте повітря, чиста вода, рівні права, інклюзія, охорона здоров'я та грамотність. Хоча фінансові ресурси є породженням суспільних відносин, природні ресурси — скінченні, і саме можливість користування ними складає основу суспільного блага. Прикладом природної монополії може бути виробництво теплоенергії чи постачання води, коли приватний власник обмеженого ресурсу без нормативного регулювання і без ринкового вибору для споживача встановить неефективні для суспільства умови користування послугою.

Поняття суспільного добробуту координує суспільні блага і поєднує їх із результатами розвитку суспільства, забезпечуючи вимірні показники спрямованих зусиль. «Суспільний добробут» є орієнтиром для політик і програм, які впроваджуються сучасними урядами для конструювання добробуту своїх громадян. Оскільки суспільний добробут можна виміряти індикаторами (як то тривалості і якості життя, спроможності до забезпечення потреб тощо), то його зміст можна моделювати у продукуванні частин блага. Відповідно, забезпечення фінансовими ресурсами тієї чи іншої діяльності, що впливає на суспільний добробут, з наступним моделюванням бажаних результатів

після використання цих фінансових ресурсів і приводить нас до використання фінансово-управлінського інжинірингу суспільного добробуту за допомогою бюджетування.

Зазначимо, що мова йде не лише про соціалістичний підхід побудови суспільного добробуту. Конструювання добробуту суспільства означає можливість застосування припущень різних теорій при визначенні напрямів руху фінансових ресурсів та отримання результатів від їхнього перерозподілу та використання на макрорівні. Розвинута автономія бюджетних та публічних одиниць США схилилася до емпіричних, підкріплених даними наукових досліджень практичного застосування тих чи інших методів конструювання добробуту, запропонованих теоретиками західної Європи [12]. Відповідно, функції Уряду були сформульовані у США, але теорії, висунуті щодо пріоритетів використання публічних коштів, формували вчені Західної Європи.

Користування суспільним благом за потребою кожного є фундаментом суспільного добробуту. Теорія «держави добробуту» (А. Пігу, В. Парето) стала однією із направляючих класичного кейнсіанства, у якому держава через перерозподіл фінансових ресурсів на макрорівні повинна забезпечувати («виробляти») суспільні блага. Завданням державних агентів у такому розумінні стало забезпечення суспільного добробуту у рамках оптимуму Парето – без суттєвої

шкоди іншим. Так суспільні блага були оформлені у функції уряду. Така «економіка добробуту» прямує до третьої, найскладнішої з запропонованих нами далі рамок суспільного добробуту – свободи саморозвитку і самовираження в умовах довіри і впевненості у суспільстві.

Сформулюємо основні форми фінансового забезпечення суспільного добробуту на рівні країни:

а) державні програми універсального доступу до суспільного блага усіх членів суспільства незалежно від їхнього доходу чи інших факторів, для вивільнення ресурсів громадян. Однак, досвід застосування програм дозволив виокремити тенденції у розподілі. Зокрема, у США найбільше соціальних благ з часом отримували неповні сім'ї темношкірих чоловіків [13];

б) програми соціального забезпечення як «пасок безпеки» для окремих осіб і сімей, що стикаються з вимушеними фінансовими труднощами, безробіттям або іншими проблемами;

в) допомога за бюджетні кошти вразливим групам: відрізняється від «паска безпеки», оскільки має на увазі «утримання» за кошти суспільства. Тому її необхідність заперечується платниками податків та деякими економістами-неолібертаріанцями. Належність до вразливих груп із низьким доходом може консервувати бажання залишатися у таких групах для подальшого отримання благ від суспільства – бідні багатодітні сім'ї народжують

ще замість намагатися збільшити свій соціальний капітал. Для уникнення утриманства країни, наприклад Канада, перейшли від прямої допомоги за народження дітей до непрямого звільнення від оподаткування сімей з дітьми, але потім, через зростання бідності серед багатодітних, поєднали податкові пільги та соціальні трансфери [14];

д) підтримка за публічні (бюджетні) кошти можливостей для розвитку і самореалізації громадян через інклюзію, враховуючи особистісні потреби. Збільшення потреб громадян наприклад, у цифровізації буденного життя, потребує випереджувального управління [15] забезпечення ресурсами особливих, порівняно із усередненими, потреб;

е) суспільний добробут забезпечується також за публічні кошти благодійних фондів та громадських організацій. Частина коштів міжнародних організацій все одно є податками платників країн, які платять внески. Але частина – кошти бізнесу, які перехресно звільнені від оподаткування для стимулювання благодійності. Програми соціального забезпечення нужденних країн часто підтримуються громадськістю, яка розглядає їх як важливий спосіб просування соціальної справедливості та забезпечення мережі безпеки для тих, хто цього потребує.

Повноцінне демократичне бюджетування має на меті пошук кращих рішень усіма бенефіціарами при перерозподілі публічних фінансових ресурсів з метою

досягнення визначених у політиках критеріїв суспільного добробуту і сталого розвитку, як закликає ООН. Сталий розвиток відрізняється від суспільних благ тим, що його забезпечення спрямоване у майбутнє. Тобто на відміну від суспільних благ, які забезпечують наявні (що з'явилися за деякий час у минулому та поточні) суспільні потреби, видатки на забезпечення сталого розвитку завжди мають спрямування на передбачення і моделювання майбутнього. Базисним критерієм сталого розвитку є «задоволення потреби сьогодення без шкоди для спроможності задоволення власних потреб майбутніми поколіннями» [16].

Синтезуємо історичну ретроспективу розподілу публічних коштів у країнах Заходу у три основні тенденції. На початку двадцятого сторіччя фінансове забезпечення суспільного добробуту концентрувалося на створенні кожній людині базисного середовища захисту, в основному через підтримання громадського порядку [17] та задоволенні базисних потреб для виживання. У другій половині сторіччя законотворчість у США приділяла значну увагу оподаткуванню як способу залишити частину коштів у платників податків чи перерозподілити їх через бюджети. Відповідно, наріжним каменем добробуту суспільства було працевлаштування [18]. Але створення робочих місць не рятувало ні від структурних дисбалансів економік, ні від все більшої нерівності у здатності

розпоряджатися фінансовими ресурсами.

Тому сучасною підставою видатків на суспільний добробут є не лише захист і підтримка базисних потреб людини, не лише виважене оподаткування чи створення можливості працевлаштування чи заняття власним бізнесом через його легке і зрозуміле відкриття та припинення. Сучасні вимоги добробуту розвинулися до стійкої середньострокової політики сприяння зростанню соціального капіталу кожного члена суспільства у конкретній країні чи навіть її регіоні на більш високому рівні, ніж це було реалізовано сторіччя тому. Це досягається через забезпечення особистих свобод у траєкторіях життєвого вибору. Головним індикатором сучасного суспільного добробуту у масштабах країни є формування довіри громадян: до реформ влади [19], що впливає із прозорого розвитку публічних послуг, суспільних благ і заходів своєї країни [20], та один до одного. Довіра породжує інвестиції з розвитком фондового ринку та бажанням відкривати свою справу [21, с.157], зменшує корупцію та покращує демографічну ситуацію через підвищення якості соціального капіталу. На мікрорівні соціальні зв'язки та міжособистісна довіра дозволяють зменшити трансакційні витрати, забезпечити виконання угод і сприяти спільній активності на рівні окремих суб'єктів. Самоідентифікація та розвиток індивіда може відбуватися лише за умови відчуття зовнішньої безпеки, на забезпечення якої мають

працювати всі державні інституції та суспільні цінності.

Відповідно, на макрорівні соціальна згуртованість, що лежить в основі довіри, може зміцнити демократичне управління, підвищити ефективність і чесність державного управління і покращити якість економічної політики [22]. Перерозподіл через бюджети стає більш якісним, ніж у суспільстві з меншою довірою до політичних рішень. Якісний соціальний капітал створює розвинуті міста і регіони і тісно пов'язаний з рівнем розвитку місця проживання [23]. Таким чином, більш «якісні» люди більше вартують як ресурс для добробуту країн, і влади країн намагаються вкладатися у розвиток соціального потенціалу свого населення: переважно через забезпечення освіченості, свобод, довіри через людиноцентроване спілкування за суспільними правилами, що породжує впевненість у оточенні і бажання розвивати місце свого проживання. Ментальне здоров'я суспільства не менш важливе, тому публічні кошти витрачаються на інфраструктуру дозвілля і саморозвитку: парки, майданчики для ігор, місця для спілкування та отримання нових знань.

Оскільки наше дослідження стосується фінансів, не будемо глибше деталізувати «якість» людського капіталу: вона вимірюється у кількох міжнародних індексах. «Індекс людського капіталу» Світового банку продовжено на сьогодні «Індексом людського розвитку» ООН, що показує зміну акцентів у відношенні до людей як до головного ресурсу.

Важливість Індексу ООН у тому, що станом на 2023 рік він пропонує три вимірні результати розвитку суспільства, які порівнюються у часі, між країнами, і характеризують суспільний добробут: загальна тривалість життя; загальна кількість років освіти; зростання валового національного доходу на душу населення.

Фінансування базової безпеки породжує довіру до влади і свого власного суспільства через видатки на соціальний захист людей у скруті і трансформується через створення суспільних благ за публічні кошти (водогони, дороги, транспорт, парки тощо) у вищу якість життя. Вища якість життя вивільнює ресурс до саморозвитку, конструктивного підприємництва та більшої економічної продуктивності країни в цілому через мікрорівень. Кожен громадянин бажав отримати суспільні блага при їхній доступності, політичні інтереси влади вимагали задоволення бажань більшого числа громадян. Суспільний добробут став більш важливим, ніж поточна фіскальна спроможність влади, і публічних коштів за рахунок лише податкових доходів та доходів від публічного сектору не вистачало. Тому публічні фінанси розширювались за рахунок додаткових до податків фінансових інструментів.

Три теорії фінансового забезпечення, розглянуті нижче, побудовані на основі ґрунтовного аналізу Г. Дровером і Д. Вудсворсом моделювання соціальної політики держави та обґрунтування видатків під час бюджетування для суспільного добробуту [24]. Наш

внесок полягає у конкретизації трьох теорій фінансового забезпечення від «базисних» потреб індивідів для виживання до створення їм безперешкодного середовища для отримання найкращих результатів саморозвитку з тими індивідуальними фізіологічними, психологічними особливостями та соціальним статусом, які вони мають. Наведені нижче теорії є основою для наступного конструювання забезпечення фінансовими ресурсами груп функцій уряду за міжнародною бюджетною класифікацією для аналізу пріоритетів фінансового забезпечення, масштабованих від задоволення потреб індивіда у захисті до створення довіри у суспільстві. За трьома теоріями перерозподілу фінансових ресурсів у табл.1 згруповано критерії добробуту, починаючи від задоволення базових потреб на рівні окремих осіб і прогресу досягнення повної самореалізації через підвищення якості життя суспільства.

Обмежимося рамками розуміння суспільного добробуту у трьох теоріях з табл. 1. Технології, інструменти та ситуаційні методи бюджетування для досягнення якісних показників постійно розвиваються у пошуку найбільшої результативності та ефективності. В тому числі тому, що на практиці не існує єдиної однозначно ефективної моделі меж і форм, пропорції приватних та публічних коштів для забезпечення суспільного добробуту. Тому не можна для кожної країни чітко визначити нормативи для його фінансування за

публічні кошти і зафіксувати техніки бюджетування у одній організаційній формі.

Таблиця 1.

Теорії забезпечення суспільного добробуту для конструювання бюджетування

(* складено авторами з використанням [24, 25])

Теорія забезпечення суспільного добробуту	Критерії суспільного добробуту	Пріоритет бюджетування	Необхідні методи бюджетування
Теорія 1. Перерозподіл фінансових ресурсів на користь знедолених. <i>Протиріччя теорії:</i> зниження мотивації до економічної активності і у груп-донорів, і у груп-реципієнтів.	- мінімізація кількості індивідів та їхніх груп, знедолених у суспільстві; - доступність публічних послуг для всіх у часі, просторі та за якістю - гарантована допомога для індивіда у скруті;	Перерозподіл фінансових ресурсів для отримання публічних послуг від людей з преференціями до людей, які <i>відчувають</i> обмеження для їхнього отримання.	Базисне бюджетування суспільних послуг Гендерно-орієнтований підхід у бюджетуванні Інклюзивно-орієнтований підхід у бюджетуванні
Теорія 2. Забезпечення економічного та соціального середовища, де кожен індивід може реалізувати свій життєвий потенціал <i>Протиріччя:</i> небажання індивідів дотримуватись офіційних правил.	- забезпечення доступу до освіти та перекваліфікації; - врахування індивідуальних потреб надавачами послуг; - контроль за якістю економічних стосунків у суспільстві;	Забезпечення за рахунок фіскальної політики для індивідів і груп виживання, безпеки, створення умов для набуття типового соціального статусу та самореалізації на основі <i>об'єктивних</i> показників.	Інклюзивно-орієнтований підхід у бюджетуванні Програмно-цільовий підхід у бюджетуванні Зелене і блакитне бюджетування Капітальне бюджетування
Теорія 3. Забезпечення прав і рівності цінностей для груп суспільства та індивідів через усунення перепон, а не через перерозподіл фінансових ресурсів. <i>Протиріччя:</i> суб'єктивне трактування перепон до добробуту.	- вирівнювання можливостей від народження індивіда за мінімальними допустимими показниками; - рівність у використанні ресурсів.	Фіскальна політика має бути направлена на забезпечення <i>нормативних</i> показників добробуту для всіх індивідів, і лише при їхньому досягненні окремі індивіди чи групи можуть збільшувати свої статки.	Бюджетування з нуля Базисне бюджетування Спільне бюджетування Інклюзивно-орієнтований підхід у бюджетуванні Гендерно-орієнтований підхід у бюджетуванні

Згідно із схарактеризованими в табл. 1. теоріями та історичним досвідом ускладнення публічних видатків, пропонуємо спиратися на таку послідовність формування складників суспільного добробуту при бюджетуванні: а) захист первинних потреб людей у вимушеній скруті через перерозподіл фінансових ресурсів від суспільства; б) фінансове забезпечення рівних прав для економічної самореалізації:

доступні освіта, охорона здоров'я, інфраструктура; в) фінансове забезпечення висвітлення та уникнення порушення прав на рівне самовираження людей. До третьої частини відносимо також зелене бюджетування, яке стосується права проживати у безпечному середовищі. Безпечне середовище, однак, перетинається із згаданими у третій частині правами до самовираження та саморозвитку за гендерними, національними,

фізичними ознаками (інклюзивна освіта) тощо.

Побудуємо «піраміду» ускладнення критеріїв соціального добробуту за останнє сторіччя для індивідів, груп і суспільства в цілому, нормативи та пропорції забезпечення яких за фінансові кошти повинні бути враховані при бюджетуванні через стандарти надання публічних послуг (рис. 2.). При цьому за кордоном «публічна послуга» нерідко ототожнюється із «публічним служінням» публічної чи приватної одиниці у рамках її суспільно орієнтованої діяльності. І стандарти розробляються саме для діяльності будь якого суб'єкта, що залучається до публічного сектору [26, с. 9]. Стандарти і розуміння публічних послуг у разі їхньої передачі на аутсорс приватному сектору – це інформаційні впливи, які здійснюють агенти влади на показники фінансового забезпечення виконавців. Рівень фінансового забезпечення публічних послуг можна варіювати через його нормування. Такі «нормативи»

видатків чи плати споживача за публічні послуги у сучасній практиці цифровізації можливо розрахувати детально за допомогою керованого даними бюджетування [27].

Виразимо наведені теорії та критерії видатків у групуванні функцій уряду в залежності від пріоритетів фінансового забезпечення суспільного добробуту через бюджетну класифікацію COFOG (табл. 3.) для конструювання пріоритетів бюджетування.

Перерозподіл видатків від теорії 1 до теорії 3 здійснюється накопичувальним підсумком, тобто соціальний захист та загальні видатки лишаються базисними, жодну з теорій не можна виключити.

До них додаються, ускладнюючи, витрати на гендерні дослідження, дослідження і впровадження інклюзії, крос-культурної взаємодії, регуляції здійснення «зеленого переходу» для оточуючого середовища тощо.

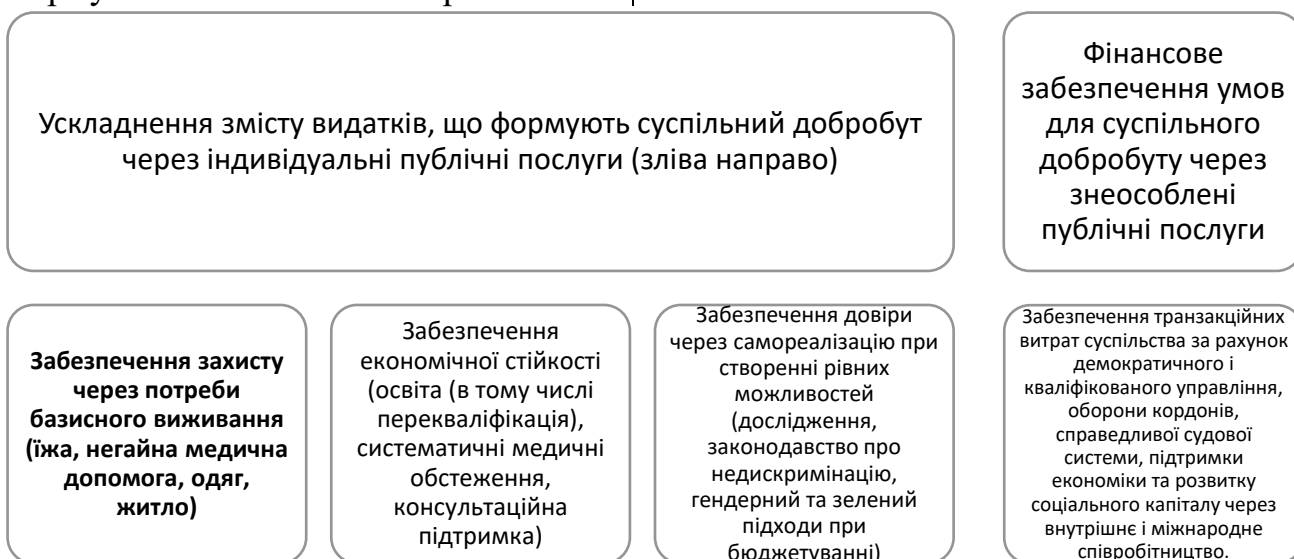

Рис. 2. Інформаційні впливи на видатки при бюджетуванні через критерії обсягів послуг (складено авторами).

Таблиця 3.

Групування функцій уряду за складниками забезпечення суспільного добробуту
(складено авторами)

Теорії забезпечення суспільного добробуту	Функції уряду
Загальні видатки для існування держави (первинні)	1. Загальнодержавні функції 2. Оборона
Теорія 1. Забезпечення захисту	1. Соціальний захист
Теорія 2: Забезпечення економічної стійкості громадян	1. Охорона правопорядку 2. Освіта 3. Охорона здоров'я 4. Видатки на економіку 5. Комунальне господарство
Теорія 3: Забезпечення соціального капіталу через побудову довіри і рівність у правах	1. Видатки на відпочинок, культуру і релігію 2. Видатки на охорону навколишнього середовища

Сучасна класифікація функцій уряду сформована на міжнародному рівні у 1970-х роках і використовується у редакції 1999 року. При групуванні робимо висновок, що міжнародна бюджетна класифікація за функціями чіткіше відображає зобов'язання уряду захищати та надавати економічну підтримку за нашими теоріями 1-2, тоді як виділення видатків на

підтримання рівних прав за теорією 3 у функціях уряду окремо не інституціоналізовані. Пріоритети у розподілі фондів бюджетів за статтями можна сформулювати у основні три пріоритети (стовпи) для забезпечення суспільного добробуту: 1) видатки Уряду на базову безпеку (формування основ довіри до суспільства); 2) видатки

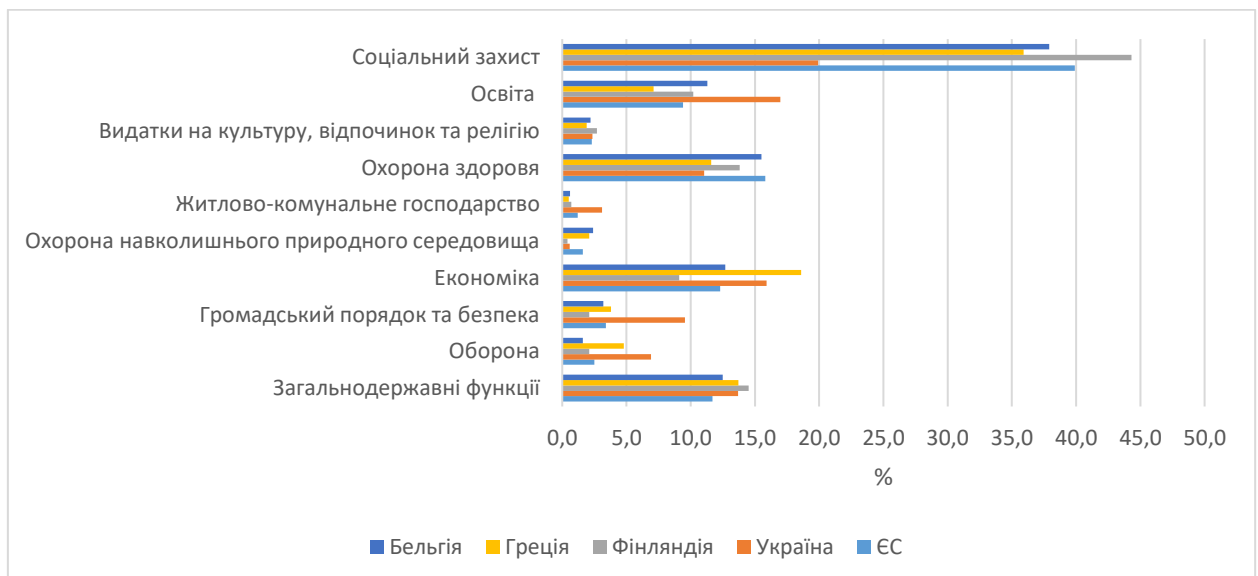

Рис. 4. Зміст інформаційних впливів на фінансові потоки при бюджетуванні з орієнтацією на побудову суспільного добробуту у 2021 році (складено авторами з використанням [28, 29]).

Уряду на створення можливостей для економічного розвитку; 3) видатки Уряду на створення соціального особистісного розвитку для підвищення якості «людського

капіталу». Покажемо актуальне поєднання фінансового забезпечення публічними коштами фінансово-управлінського інжинірингу пріоритетів бюджетування у кількісному виразі через класифікацію функцій уряду на рис. 4., порівнюючи Україну, ЄС в цілому та окремі країни ЄС.

На рис. 5. згрупуємо видатки на функції Уряду за структурою і виокремленими нами пріоритетами теорій забезпечення добробуту з табл. 3.

За обсягом функцій уряду станом на 2021 рік в Україні переважали видатки на громадський

порядок і безпеку, порівняно із країнами ЄС. Вищими у відсотковому співвідношенні, але меншими у абсолютних сумах були видатки на освіту, житлово-комунальне господарство. Значними також були видатки для вирішення питань економіки та, очевидно, видатки на оборону. Найменшими серед часток видатків в Україні порівняно із країнами ЄС виявилися видатки на соціальний захист через їхню компенсацію у інших функціях. Так, у видатках на житлово-комунальне господарство в Україні значна складова соціального захисту.

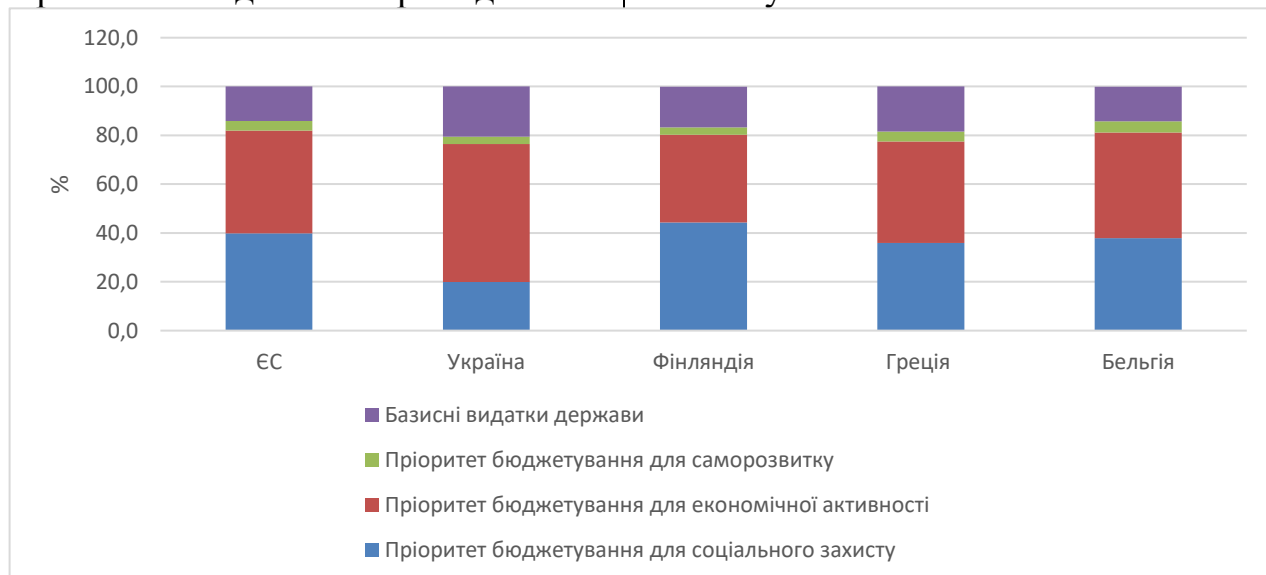

Рис. 5. Структура видатків за пріоритетами бюджетування забезпечення суспільного добробуту у 2021 році (складено авторами з використанням [28, 29])

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами опрацювань українських та закордонних досліджень ми визначили, що суспільний добробут складається із суспільних благ. За призначенням у бюджетуванні суспільні блага виражені через функції уряду, які в сукупності і покликані забезпечити спроможний рівень суспільного

добробуту. Пріоритети забезпечення кожною країною суспільного добробуту визначати пропонуємо через групування функцій уряду за міжнародною класифікацією за базисними функціями, що забезпечують фінансування держави (оборона та загальнодержавні функції) та за групами, що співпадають із трьома моделями суспільного добробуту. У підсумку,

функції Уряду виражають першу і другу моделі добробуту, але слабо відображають право людей на самовдосконалення і самовираження.

У загальному, Україна станом на 2021 рік мала перевищення у частині загальних видатків на підтримку державного устрою у порівнянні із країнами ЄС, нижчу частку видатків, які можна віднести у пріоритет саморозвитку індивідів та помітно нижчу частку видатків, класифікованих як соціальний захист, у видатках зведеного бюджету країни. Можемо зробити підсумок, що перед масштабним виторгненням, при наявності активної

антитерористичної операції та з невеликою економікою, значну частину бюджетних коштів Україна витрчала на підтримку економічної активності в країні. Забезпечення економічної активності та видатки на підтримання діяльності державних органів були пріоритетними напрямками бюджетування в Україні до 2022 року.

У подальшому, при аналізі практичних аспектів суспільного добробуту сучасних країн, слід враховувати відповідність умовам сталого розвитку, який вимірюється за допомогою конкретних Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року.

References:

- Levine, R. A., & Lyon, D. W. (1975). *Studies in Public Welfare: A Review Article*. *The Journal of Human Resources*, 10(4), 445–466.
- Horyn, V. P. (2020). *Finansovyi mekhanizm zabezpechennia suspilnoho dobrobutu: teoretychna kontseptualizatsiia ta problemy funktsionuvannia [Financial mechanism of social welfare: theoretical conceptualization and problems of functioning]*. Ternopil [in Ukrainian].
- Kizyma, T. & Horyn, V. (2020). *Vydatky biudzhetu na nadannia zhytlovykh subsydii ta yikh vplyv na suspilnyi dobrobut [Budget expenditures on providing housing subsidies and their impact on public welfare]*. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk Ternopilskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, 64(3), 96–106 [in Ukrainian].
- Oparin, V. M. & Paientko, T. V. (2023) *Makrofinansy – novyi trend doslidzhen u finansovii nauksi [Macroeconomics is a new research trend in financial science]*. *Finansy Ukrainy*, (4), 92–104 [in Ukrainian].
- Dem'ianyshyn, V., & Horyn, V. (2020). *Dialektychnyi pidkhid do doslidzhennia finansovoho mekhanizmu zabezpechennia suspilnoho dobrobutu [A dialectical approach to the study of the financial mechanism of ensuring public welfare]*. *Innovatsiina ekonomika*, 0(3-4), 147–155. [in Ukrainian].
- Stigler, G. (1971). *The theory of economic regulation*. *Bell Journal of Economics and Management Science*, II, 3–21.
- Zhyber, T. V. & Tymchenko, O. M. (2023) *Kontseptualizatsiia biudzhetuвання v paradyhmi instytutsionalizmu [Conceptualization of budgeting in the paradigm of institutionalism]*. *Finansy Ukrainy*, (8), 113–128. [in Ukrainian].
- Jones, A. H. (1950). *The aerarium and the fiscus*. *The Journal of Roman Studies*, 40(1-2), 22-29.
- Backhaus, J., Chaloupek, G., & Frambach, H. A. (Eds.). (2018). *Gustav Von Schmoller and Adolph Wagner: Legacy and Lessons for Civil Society and the State (Vol. 21)*. Springer.
- Van den Noord, P. (2023). *A targeted golden rule for public investments?: A comparative analysis of possible accounting methods in the context of the review of the SGP*. *Economic*

- Governance and EMU scrutiny Unit (EGOV), Directorate-General for Internal Policies*
- Mor Barak, M. E. (2020). *The practice and science of social good: Emerging paths to positive social impact. Research on Social Work Practice*, 30(2), 139-150.
- Wickwar, W. H. (1946). *Social Welfare and Political Science. American Political Science Review*, 40(03), 563–571.
- Moffitt, R. (1990). *The effect of the US welfare system on marital status. Journal of Public Economics*, 41(1), 101-124.
- Men, F., Fafard St-Germain, A. A., Ross, K., Remtulla, R., & Tarasuk, V. (2023). *Effect of Canada Child Benefit on Food Insecurity: A Propensity Score-Matched Analysis. American journal of preventive medicine*, 64(6), 844–852.
- Tsyhanova, N. V. & Zhyber, T. V. (2023) *Kontseptualnyi pidkhid data-driven biudzhetuвання investytsiinykh proektiv dlia staloho rozvytku Ukrainy [Conceptual approach to data-driven budgeting of investment projects for the sustainable development of Ukraine]. Finansy Ukrainy*, (3), 27–43. [in Ukrainian].
- Holdgate, M. W. (1987). *Our Common Future: The Report of the World Commission on Environment and Development. Environmental Conservation*, 14(3), 282-282.
- Sayre, F. B. (1933). *Public Welfare Offenses. Columbia Law Review*, 33(1), 55.
- Joint Economic Committee Congress Of The United States (1973). *Concepts in welfare program design. Studies in public welfare. Paper No. 9 (Part 1)*.
- Davidovic, D., & Haring, N. (2020). *Exploring the cross-national variation in public support for climate policies in Europe: The role of quality of government and trust. Energy Research & Social Science*, 70, 101785.
- Stroppe, A. K. (2023). *Left behind in a public services wasteland? On the accessibility of public services and political trust. Political Geography*, 105, 102905.
- Piketty, T. (2014) *Capital in the twenty-first century. Harvard University Press*. 816.
- Knack, S. (2001). *Trust, associational life, and economic performance, MPRA Paper 27247, University Library of Munich, Germany*.
- Mirfardi, A. (2011). *Trust and its relationship to demographic factors. Journal of Social Sciences*, 7(2), 168-174.
- G. Drover and D. Woodsworth (1978) *Social Welfare Theory and Social Policy. Canadian Journal of Social Work Education / Revue canadienne d'éducation en service social, Vol. 4, No. 2/3, pp. 19-41*
- Fedosov, V., Oparin, V. & Lovochkin, S. (2002) *Finansova restrukturyzatsiia v Ukraini: problemy i napriamy [Financial restructuring in Ukraine: problems and directions]: Monohrafiia / Sci. ed. V. Fedosov. K.: KNEU, 387. [in Ukrainian]*
- CIPFA (2004) *The Good Governance Standard for Public Services. URL: <https://www.cipfa.org/policy-and-guidance/reports/good-governance-standard-for-public-services> (accessed 20.09.2023)*
- Zhyber, T. V. (2023). *Tekhnika kerovanoho danymy publichnoho biudzhetuвання [The technique of data-driven public budgeting]. Suchasni tendentsii rozvytku finansovykh ta innovatsiino-investytsiinykh protsesiv v Ukraini: tezy dop. Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 03.03.2023 – 04.03.2023. VNTU. 49. [in Ukrainian]*
- Government expenditure. An official website of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/cofog/> (accessed 20.09.2023)*
- "Open budget" data portal for citizens URL: <https://mof.gov.ua/uk/open-budget-webportal> (accessed 20.09.2023) [in Ukrainian].*